

**Svetimkraščiai grundalai –
žvejų džiaugsmas ar
prakeiksmas?**

Grundalai Lietuvoje

Lietuvoje aptinkamos trys svetimkraščių grundalų rūšys. Dvi iš jų – juodažiotis grundalas (*Neogobius melanostomus*) ir upinis grundalas (*Neogobius fluviatilis*) – priklauso grundalinių (*Gobiidae*) šeimai, kurių natūralus gamtinis arealas yra Juodosios ir Kaspijos jūrų baseinai. Šios rūšys pasirodė labai invazyvios, todėl greitai išplito ne tik visoje Europoje, bet taip pat ir Didžiųjų ežerų baseine Šiaurės Amerikoje. Juodažiotis grundalas Lietuvos vandenyse pasirodė anksčiau, todėl 2009 m. buvo įrašytas į Invazinių rūšių Lietuvos Respublikos teritorijoje sąrašą. Tuo tarpu upinis grundalas į Lietuvos vandenį pateko vėliau. Šiuo metu yra stebimas spartus jo plitimas Lietuvoje. Tuo tarpu nuodėgulinis grundalas (*Perccottus glenii*) priklauso atskirai nuodėgulinių (*Odontobutidae*) šeimai ir natūraliai paplitęs šiaurės rytų Korėjos, Šiaurės Kinijos gėluose vandenyse. Nuodėguliniai grundalai 1940–1950 m. buvo atsitiktinai perkelti į Vidurio Azijos bei Rusijos europinės dalies vandenį, iš kur išplito po visą Europą. 2016 m. rūšis buvo įrašyta į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą. Visos šios trys grundalų rūšys taip pat įsitvirtino ir Lietuvos vandenyse.

Vietiniai Baltijos grundalai

Natūraliai, Baltijos jūroje, taip pat gyvena ir kelios vietinės grundalinių (*Gobiidae*) šeimai priskiriamos žuvų rūšys: *Pomatoschistus microps*, *P. minutus*. Nors jos yra santykinai retos, jas taip pat galima sugauti Baltijos jūroje Lietuvos priekrantėje.

Nuodėgulinis grundalas (*Perccottus glenii*)

Išvaizda – kūnas verpstiškas, juosvas, pilkas, žalsvas ar rusvas, ištiesai nusėtas tamsiomis netaisyklinomis dėmėmis. Galva didelė, iš viršaus plokščia.

Dydis – nedidelė, 8–20 cm žuvis

Gyvenimo trukmė – gyvena iki dešimties metų

Nuodėgulinis grundalas Europoje yra invazinė rūšis, 2016 m. įrašyta į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą. Lietuvoje nuodėgulinis grundalas gamtoje pirmą kartą pastebėtas 1985 m., netoli Vilniaus esančiame ežerėlyje. Manoma, kad šios žuvys į vandenį pateko iš akvariumų. Vėliau rūšis šalyje sparčiai išplito. Dabar ji aptinkama visuose Lietuvos regionuose.

Nuodėgulinių grundalų paplitimą Lietuvoje lėmė tyčinis jų perkėlimas, siekiant padidinti žuvų įvairovę vandens telkiniuose, kuriuose sunkiai išgyvena vietinės žuvys. Nuodėguliniai grundalai labai atsparūs deguonies stygiui ir nepalankioms aplinkos sąlygoms: išgyvena net iki pat dugno žiemą įšąlančiuose, o vasarą trumpam išdžiūstančiuose vandens telkiniuose. Šios žuvys labai plėšrios, todėl ilgainiui išnaikina kitų rūšių žuvis, varliagyvius, daugumą vandens vabzdžių, nes suėda jų ikrus ir jauniklius.

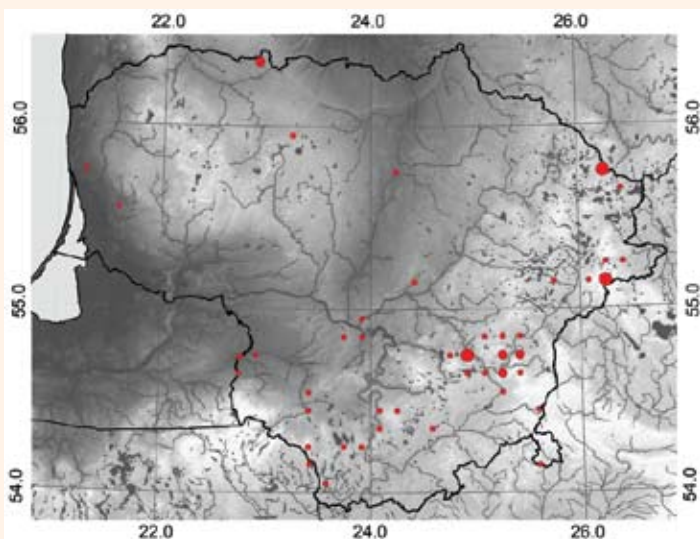
Nuodėguliniai grundalai dažniausiai aptinkami eutrofinuose stovinčio vandens telkiniuose ir upių senvagėse, kuriose gausu vandens augalų.

Paplitimas

Kaip svetimkraštė rūšis nuodėgulinis grundalas aptinkamas visoje Eurazijoje. Nuodėguliniai grundalai aptinkami beveik visoje Europoje, o labiausiai paplitęs Vidurio ir Rytų Europos šalyse.

Lietuvoje nuodėgulinis grundalas išplitęs visuose šalies regionuose. Dauguma radaviečių šalyje telkiasi aplink didžiuosius ir vidutinio dydžio miestus.

Juodažiotis grundalas (*Neogobius melanostomus*)

Išvaizda – kūnas ištįsęs, rusvas, išmargintas netaisyklingomis juodomis dėmėmis. Pirmo nugarinio peleko gale yra ryški juoda dėmė. Pilviniai pelekai suaugę, suformuoja siurbtuką

Dydis – nedidelė, 8–20 cm žuvis

Gyvenimo trukmė – trumpaamžė, gyvena iki penkerių metų

Juodažiotis grundalas 2009 m. įrašytas į Invazinių rūšių Lietuvos Respublikos teritorijoje sąrašą. Lietuvoje juodažiotis grundalas pirmą kartą pastebėtas 2002 m. Baltijos jūros priekrantėje ir Kuršių mariose. Rūšis į Lietuvos vandenį pateko savaime, migruodama Baltijos jūros priekrante iš Lenkijos teritorinių vandenų. Į Lenkijos teritorinius vandenį grundalai pateko su laivų balastiniais vandenimis. Vėliau grundalai sparčiai išplito visoje Lietuvos Baltijos jūros priekrantėje ir Kuršių mariose.

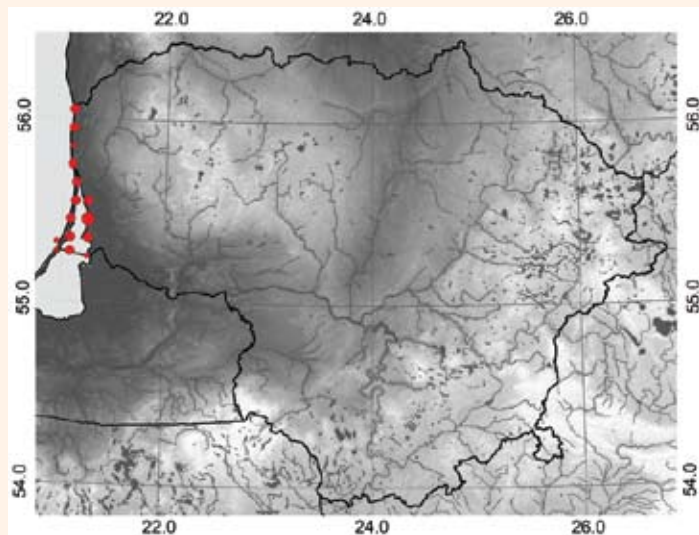
Juodažiočiai grundalai geba gyventi tiek gėluose, tiek sūriuose vandenyse. Daugiausia jie minta vandens moliuskais, todėl vandens telkiniuose, kuriuose naujai įsitvirtina juodažiočiai grundalai, labai sumažėja moliuskų gausa. Kadangi šios rūšies žuvis gali misti įvairiu maistu, sparčiai ir veiksmingai dauginasi (neršia porcijomis, saugo nerštavietes), naujai užimtuose vandens telkiniuose per trumpą laiką susidaro gausios populiacijos. Jeigu juodažiočių grundalų prisiveisia daug, jie konkuruoja su vietinių rūšių žuvimis dėl maisto ir slėptuvių. Dėl maisto juodažiočiai grundalai taip pat varžosi su vandens moliuskus lesančiais vandens paukščiais.

Paplitimas

Kaip svetimkraštė rūšis juodažiotis grundalas aptinkamas beveik visų Europos didžiųjų upių (Dunojaus, Reino, Vyslos, Volgos) baseinuose, Baltijos ir Aralo jūrose, taip pat Šiaurės Amerikoje esančių Didžiųjų ežerų baseinuose.

Lietuvoje juodažiotis grundalas aptinkamas Baltijos jūros priekrantėje ir Kuršių mariose. Pavienių individų sugaunama Nemuno žemupyje, tačiau gyvybinga šių žuvų populiacija Nemune iki šiol nesusidariusi.

Juodažiočiai grundalai mėgsta akmenuotą dugną, dažniausiai laikosi uostų teritorijoje, aplink molus ar kitus hidroinžinerinius statinius.

Upinis grundalas (*Neogobius fluviatilis*)

Išvaizda – kūnas ištišęs, smėlio spalvos, išilgai šonų eina tamsių dėmių juosta. Galva nedidelė, iš viršaus plokščia, žiotys didelės. Pilviniai pelekai suaugę, suformuoja siurbtuką

Dydis – nedidelė, 8–14 cm žuvis

Gyvenimo trukmė – trumpaamžė, gyvena iki penkerių metų

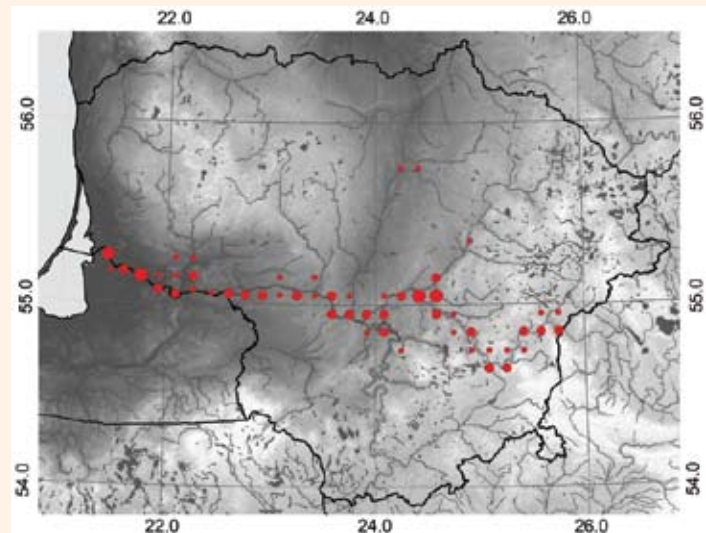

Paplitimas

Kaip svetimkraštė rūšis upinis grundalas aptinkamas dalyje Europos didžiųjų upių (Dunojaus, Reino, Vyslos) baseinuose, Baltijos jūros lagūnose ir įlankose, Balatono ežere.

Lietuvoje upinis grundalas aptinkamas visame Nemune ir jo didžiųjų intakų (Neries, Nevėžio, Dubysos, Jūros, Minijos) žemupiuose. Neabejojama, kad ateityje ši rūšis įsitvirtins visame Nemuno baseine, Kuršių mariose ir Baltijos jūros priekrantėje.

Lietuvoje upinis grundalas pirmą kartą pastebėtas 2015 m. Neries upėje ties pasieniu su Baltarusija. Rūšis į Lietuvos vandenį pateko natūraliai, migruodama upe žemyn iš Baltarusijoje esančios Vileikos tvenkinio. Vėliau jie Nerimi pasiekė Nemuną ir didžiuosius jo intakus. 2022 m. grundalas sugautas jau ir Kauno mariose. Kol kas upinis grundalas nėra įrašytas į Invaizinių rūšių Lietuvos Respublikos teritorijoje sąrašą. Upiniai grundalai geba gyventi tiek gėluose, tiek sūriuose vandenyse. Kadangi šios žuvis gali misti įvairiu maistu (vėžiagyviais, moliuskais, vandens vabzdžiais, kirmėlėmis) ir sėkmingai dauginasi (neršia porcijomis, saugo nerštavietes), naujai užimtuose vandens telkiniuose jų populiacijos greitai didėja. Naujai kolonizuotų vandens telkinių ekosistemoms didelio neigiamo poveikio upiniai grundalai nedaro. Jeigu susidaro gausios populiacijos, šie grundalai konkuruoja su vietinių rūšių žuvimis dėl maisto ir slėptuvių.

Upiniai grundalai mėgsta buveines, kuriose dugnas smėlėtas, su trupučiu dumblo, lėta tėkmė. Dažniausiai aptinkami upių sekliuose užutekiuose ir smėlėtuose atabraduose.

Kontrolė

Grundalai dėl savo biologinių ir ekologinių savybių labai paplito jiems tinkamose buveinėse. Seniau kolonizuotuose vandens telkiniuose grundalų populiacijos stabilizavosi. Kadangi grundalai plačiai paplito tiek šalies vandenyse, tiek ir visame Baltijos jūros regione, visiškai šias rūšis išnaikinti Lietuvoje neįmanoma. Siekiant sulėtinti jų plitimą, kartą sugavus reikia vengti šias žuvis gyvas paleisti atgal į tą patį ar kitus vandens telkinius.

Atsakomybė ir teisinis reguliavimas

Šiuos invazinius grundalus laikyti, veisti, naudoti arba mainyti, vežti ar paleisti į aplinką griežtai draudžiama. Naudoti nuodėgulinis grundalus leidžiama tik gavus leidimą iš Aplinkos apsaugos agentūros moksliniams tyrimams, *ex-situ* išsaugojimui arba naudoti invazines rūšis medicinos tikslais, kai to reikia, siekiant daryti pažangą žmonių sveikatos srityje, arba tikslais, susijusiais su įtakingais visuomenės interesais, įskaitant socialinio ar ekonominio pobūdžio interesus pagal Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarkos apraše nurodytus reikalavimus. Šis aprašas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. 352 „Dėl Introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo tvarkos aprašo, Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarkos aprašo, Invazinių rūšių kontrolės tarybos sudėties ir nuostatų, Introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo programos patvirtinimo“.

Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos atsakingas už invazinių rūšių naudojimo kontrolę šalies viduje. Sankcijos už invazinių rūšių neteisėtą naudojimą ir valdymo priemonių nevykdymą nustatytos Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 304² straipsnyje. Pastebėjus pažeidimą, reikia skambinti tel. 112 arba norint pasikonsultuoti darbo dienomis 9–16 val. tel. 8 700 02 022.

Žvejai mėgėjai kviečiami laikytis **pagavau – sunaikinau** principo ir saugoti Lietuvos vandenų natūralumą.

Patarimai

- Nelaikykite šių žuvų akvariumuose ir jų neplatinkite.
- Nenaudokite šių žuvų kaip gyvo masalo kitų žuvų žvejybai.
- Jokiu būdu negalima šių žuvų išleisti į vandens telkinius.
- Gaudyti invazinius grundalus galima tik laikantis bendrų mėgėjiškos žvejybos taisyklių, sugautų invazinių grundalų kiekis nėra limituojamas.

Atminkite

Šių žuvų rūšių auginimas, pardavimas ir platinimas bet kokiais tikslais yra uždraustas Lietuvoje

Pastebėję šias žuvis gamtoje, įrašykite duomenis į *Biologinės įvairovės informacinę platformą:*

www.biip.lt

Teksto autorius – Vytautas Rakauskas

Nuotraukų autoriai – Vytautas Rakauskas ir Justas Dainys

 Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Parengta vykdant iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą Nr. 05.5.1-APVA-V-018-01-0012 pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-V-018 priemonę „Biologinės įvairovės apsauga“

Išspausdinta ant visiškai perdirbto popieriaus